

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE „ISIDOR TODORAN”

ȘCOALA CATEHETICĂ DIN ALEXANDRIA

Teză de doctorat

Îndrumător:

Pr. Prof. Univ. Dr. Leb Ioan Vasile

Susținător:

Mureșan Ioana Maria

Cluj-Napoca

2013

Cuprins

Abrevieri	6
Introducere	7

I. Alexandria Egiptului, scurtă prezentare geografică, istorică și

socială..... 11

1. Statutul Alexandriei în lumea antică 11

2. Localizare geografică 14

2.1. Coordonate spațiale 14

2.2. Configurarea spațiului intern 24

2.3. Instituții culturale existente în Alexandria 32

3. Repere istoriografice..... 44

3.1. Alexandru cel Mare și întemeierea Alexandriei 44

3.2. Egiptul sub conducerea faraonilor 49

3.3. Cucerirea romană și apariția creștinismului în Alexandria 53

4. Societatea alexandrină..... 63

II. Cadrul educațional alexandrin – un mediu prolific formării

învățământului creștin de elită 70

1. Specificul cadrului educațional în Alexandria 70

2. De la o istorie generală a educației, la una particulară a școlii alexandrine 71

2.1. Învățământul greco-roman - terminologie și istorie 72

2.2. Incursiune în spațiul educațional greco-roman 84

3. Catehumenatul în primele secole creștine 94

3.1. Incursiune în istoria catehumenatului 97

3.2. Instituția catehumenatului 103

3.3. Lucrări teologice-literare care au stat în slujba catehumenatului 112

III. Începuturile Școlii Catehetice din Alexandria	120
1. Necesitatea unui cadru educațional creștin	120
1.1. Aspecte generale legate de începuturile Școlii Catehetice din Alexandria	121
1.2. Aspecte legate de terminologia folosită	124
2. În căutarea fondatorului Școlii Catehetice din Alexandria	127
2.1. Atenagora, un posibil început în istoria școlii catehetice alexandrine.....	127
2.1.1. Date biografice	127
2.1.2. Scurtă prezentare și analiză a izvoarelor.....	128
2.2. Panten, dascălul de la originile învățământului creștin din Alexandria	146
2.2.1. Date biografice	146
2.2.2. Scurtă prezentare și analiză a izvoarelor	147
2.2.3. Școala Catehetică din Alexandria sub conducerea lui Panten	152
3. Metoda alegorică – metodă exegetică tipică Școlii Catehetice din Alexandria... 155	

IV. Clement Alexandrinul și Origen, reprezentanți de seamă ai Școlii

Catehetice din Alexandria	161
1. Perioada de apogeu a școlii catehetice	161
2. Clement Alexandrinul, o emblemă a începuturilor pedagogiei creștine	164
2.1. Viața, personalitatea și operele lui Clement Alexandrinul	164
2.1.1. Date biografice	164
2.1.2. Operele lui Clement Alexandrinul	168
2.2. Cadrul educațional în interiorul școlii creștine conduse de Clement Alexandrinul	175
2.2.1. Cui i se adresează sistemul educațional creștin?	177
2.2.2. Relația profesor – elev în cadrul educațional	181
2.2.2.1. Hristos, ca Învățător, în relație cu umanitatea	181
2.2.2.2. Dascălul școlii creștine în relație cu învățăceii	184
2.2.2.3. Dascălul păgân în relație cu elevii săi	187
2.2.3. Relația elev – profesor în cadrul educațional	190
2.2.4. Scopuri sau obiective în cadrul educațional alexandrin	192
2.2.5. Instrumente folosite în procesul de predare-învățare	199

3. Origen, marele teolog și dascăl alexandrin	203
3.1. Viața, personalitatea și operele lui Origen	203
3.1.1. Date biografice	203
3.1.2. Operele lui Origen	209
3.2. Cadrul educațional în interiorul școlii creștine conduse de Origen	213
3.2.1. Cui i se adresează sistemul educațional creștin?	214
3.2.2. Relația profesor – elev în cadrul educațional	218
3.2.2.1. Hristos, ca Învățător, în relație cu umanitatea	218
3.2.2.2. Dascălul școlii creștine în relație cu învățăceii	220
3.2.2.3. Dascălul păgân în relație cu elevii săi	223
3.2.3. Relația elev – profesor în cadrul educațional	224
3.2.4. Scopuri sau obiective în cadrul educațional alexandrin	226
3.2.5. Instrumente folosite în procesul de predare-învățare	229
V. Perioada de declin și închiderea Școlii Catehetice din Alexandria	232
1. Caracteristici ale acestei perioade	232
2. Personalități ale școlii catehetice care au activat în decursul secolul al III-lea	235
2.1. Heracles	235
2.2. Dionisie al Alexandriei	239
2.3. Teognost	246
2.4. Pierius	249
3. Apariția arianismului și influența sa asupra organizării școlii catehetice	252
4. Personalități ale școlii catehetice din secolul al IV-lea	256
4.1. Petru cel Mare	256
4.2. Didim cel Orb	258
5. Realitatea alexandrină în momentul închiderii școlii catehetice.....	260
5.1. Transformările survenite în spațiul alexandrin	260
5.2. Hipatia	261
Concluzii	264
Anexe	267

Bibliografie	282
I. Izvoare	282
II. Dicționare/Enciclopedii	288
III. Cărți	289
IV. Studii	294
Curriculum vitae	297

Cuvinte cheie: Școala Catehetică din Alexandria, Panten, Clement Alexandrinul, Origen, Dionisie al Alexandriei, Didim cel Orb, cadrul educațional, învățământul greco-roman, catehumenatul, învățământul creștin, relația profesor-elev și elev-profesor, scopuri și obiective educaționale, instrumente educaționale.

Rezumat

Școala Catehetică din Alexandria este, automat, asociată cu personalități remarcante ale teologiei, precum Clement Alexandrinul și Origen, dar și cu perioada de început a creștinismului, când în comunitățile creștine se organizau cursuri de pregătire pentru cei care doreau să devină mărturisitori ai drepte credințe. Adesea, ea este amintită alături de alte școli catehetice precum cea din Cezareea Palestinei, Antiohia sau Ierusalim, subliniindu-se, mai de fiecare dată, că elementul distinctiv între școala catehetică alexandrină și restul, cu precădere cea din Antiohia, este însăși metoda exegetică folosită în cadrul ei, adică: *metoda alegorică*.

Așa se face că, subiectul în sine, este unul des amintit în lucrările de specialitate ce tratează variate aspecte legate de istoria și teologia primelor secole creștine.

La o analiză mai atentă, însă, se constată că, asocierea aceasta între *Școala Catehetică din Alexandria* și cei doi dascăli amintiți este atât de profundă încât duce la o suprapunere aproape perfectă a celor două aspecte în conținutul multor lucrări științifice. S-ar părea, astfel, că atât Clement Alexandrinul, cât și Origen sunt însăși *Școala Catehetică din Alexandria*. Privind acest aspect, din perspectiva sistemului educațional greco-roman existent la acea vreme, sistem care a stat la baza formării acestei școli, nu avem de-a face cu nici o eroare, ci cu o situație cât de poate de autentică, căci în acest sistem educațional școala nu era o instituție aparținătoare unei forme de conducere socială, în cadrul căreia se angajau cadre didactice, ci școala era, prin definiție, însuși cadrul didactic care organiza cursurile de predare-învățare și care își punea, de cele mai multe ori, propria casă la dispoziția cursanților. Prin urmare, privin *Școala Catehetică din Alexandria* din această perspectivă, ea este una cu dascălii săi, cel puțin până în momentul în care Biserica locală o preia sub tutela sa, fapt ce duce la scăderea autorității dascălilor de la catedră în detrimentul creșterii autorității ecleziarhului alexandrin.

Și totuși, problema cauzată de această suprapunere existentă între școală și dascălii săi, este cât se poate de reală. Așa se face că, în literatura străină, dar și cea română, s-au realizat nenumărate traduceri și scrieri care îl vizează pe Clement Alexandrinul, și implicit pe Origen în care sunt tratate o sumedenie de aspecte istorice, dogmatice, morale, liturgice și chiar pedagogice legate de cei doi. Cu toate acestea, însă, constatăm că nu există lucrări care să trateze *Școala Catehetică din Alexandria* ca element de sine stătător.¹

Prin urmare, scopul acestei lucrări este tocmai acela de a oferi *Școlii Catehetice din Alexandria* atenția cuvenită. Conținutul de față este nu numai un spațiu în care acest subiect se regăsește așezat pe un prim plan, ci și o dovadă în sine a unei încercări de a surprinde școala dincolo de personalitățile ei, așa cum s-a manifestat aceasta în spațiul său geografic, istoric și social, subliniind elementele pur pedagogice care au stat la baza alcătuirii acestui mediu educațional.

De la început, am luat în considerare afirmația lui Alain Le Boulluec, care spune că: „*Expresia de «școală a Alexandriei» are două sensuri în studiile patristice: ea desemnează, pe de-o parte, un învățământ organizat ce implică existența unui διδασκαλείον (didaskaleion) și, pe de altă parte, o tradiție teologică definită pornind de la operele doctorilor alexandrini și de la a lor intervenție la marile dezbateri doctrinare din secolele IV și V...»*”². Așa se face că, având această delimitare de concept bine determinată, nu am pierdut din vedere, pe tot parcursul cercetării, faptul că această școală îndeplinește, în același timp, două funcții edificatoare: *Școala Catehetică din Alexandria* este, în primul rând, o școală privită ca „instituție” – loc de predare și învățare a cunoștințelor despre credința cea adevărată, iar în al doilea rând, un cadru puternic de dezvoltare al unui proeminent curent teologic.

Lipsa unei lucrări în spațiul românesc care să surprindă și să trateze prima din cele două funcții amintite, cea de cadru educațional ca spațiu de predare-învățare a învățaturii creștine, a fost factorul care a stat la baza alegerii temei lucrării de față. Prin urmare, încă de la început, scopul pe care l-am urmărit a fost acela de a descoperi și a aprofunda *Școala Catehetică din Alexandria* din perspectivă pedagogică, într-un cadru istoric, geografic și social bine determinat.

---

¹ Badea Mangâru, *Misiunea școlii creștine din Alexandria față cu sistemele filosofice*, B.O.R., 1915, nr. 11, pp. 911-930 și Nicoleta Marțian, *Despre școala creștină din Alexandria în secolele II-III*, Studia Universitatis Babeș-Boyai, Theologia Catholica, L2, 2005, pp. 75-110 se numără printre puținele materiale care tratează tema propriu-zisă a *Școlii Catehetice din Alexandria*;

² Alain Le Boulluec, *Alexandrie antique et chrétienne, Clement et Origène*, Institut d'Études Augustiniennes, Paris, 2006, p. 13;

Partea I. Alexandria Egiptului, scurtă prezentare geografică, istorică și socială.

Fiind vorba de un mediu educațional, ce nu poate fi delimitat sub forma unei instituții propriu-zise, am conceput un plan de conturare și analiză graduală a elementelor care stau la baza formării și funcționării acestui spațiu de tip catehetic. Tocmai de aceea, am pornit, în cuprinsul primei părți, de la un cadru extrem de amplu care are menirea de a contura Alexandria, din punct de vedere geografic, istoric și social, Alexandria fiind căminul în care s-a născut și dezvoltat această școală. Prezentarea acestor caracteristici generale ale orașului este capitală, deoarece fiecare aspect în parte, dintre cele trei amintite, într-un mod extrem de taci și subtil, influențează foarte mult modul în care a apărut și s-a dezvoltat *Școala Catehetică din Alexandria*.

Prin urmare, pentru că avem de a face și cu un cadru material, concret, destinat studiului, dar și cu un concept bazat pe idei și atitudini ale celor care au trăit în decursul mai multor secole în acest oraș, s-a impus a trasa mai întâi liniile constitutive ale spațiului care a găzduit ceea ce se cuprinde sub denumirea de «școală din Alexandria», căci doar cunoscând caracteristicile principale ale spațiului, cunoscând evenimentele istorice petrecute înainte și în timpul existenței acestei școli și, mai ales, cunoscând oamenii din acest oraș se poate înțelege pe deplin ceea ce a însemnat școala alexandrină. Doar așa, cunoscând *geografia, istoria și societatea* locului se poate înțelege Școala Catehetică din Alexandria, care este în fapt un fenomen teologic-educațional, în centrul căruia se afla cel care desfășura activitatea de predare a învățaturii creștine prin activități teologice și activități de predare ce implicau folosirea mijloacelor specifice procesului educațional greco-roman antic, un sistem în care, evident, filosofia juca un rol aparte, îmbinate cu credința și trăirea creștină.

Partea a II-a. Cadrul educațional alexandrin – un mediu prolific formării învățământului creștin de elită. Treptat, restrângând aria de lucru, am trecut mai apoi, la alte aspecte definitorii în formarea școlii catehetice. Așadar, în partea secundă a lucrării am abordat două subiecte ce aduc în prim plan, pe de o parte, sistemul educațional existent în primele secole creștine și, pe de alta, forma de pregătire care se practica în primele comunități creștine pentru a forma noi adepți.

Am încercat, astfel, să surprindem specificul cadrului educațional alexandrin existent în perioada primelor secole creștine, iar în acest demers am plecat de la prezentarea în linii mari a istoriei generale a educației, am trecut apoi la aspecte specifice istoriei particulare a școlii

alexandrine, am problematizat aspecte legate de învățământul greco-roman, mai exact de terminologie impusă de subiectul în sine, și ne-am oprit la o incursiune propriu-zisă în spațiul educațional greco-roman care ne-a permis să vedem școala antică din interiorul său așa cum este văzută ea de cei care i-au parte la actul educațional: adică elevii, formatorii, pedagogii.

Cunoscând sistemul educațional existent la acea vreme am trecut mai apoi la cercetarea unui alt mediu educațional cu specific moral-religios. Este vorba de catehumenatul practicat în primele secole creștine. Așa se face că am făcut și de această dată o incursiune în istoria catehumenatului, pentru a descoperii aspecte legate de instituția catehumenatului, dar și despre lucrările teologice-literare care au stat în slujba acestei forme de educare cu caracter teologic.

Partea a III-a. Începuturile Școlii Catehetice din Alexandria. Având bine conturate elementele ce țin de spațiu, timp, de colectivitate și de pedagogia practică în Alexandria, până în secolul al doilea, am trecut, în partea a treia a lucrării, la tratarea aspectelor ce țin strict de întemeierea *Școlii Catehetice din Alexandria*, restrângând aproape de tot aria de lucru într-un singur punct merit să dezvăluie cum a luat naștere această școală.

Este foarte greu de stabilit cu exactitate *când* și *cum* a luat ființă *Școala Catehetică din Alexandria*, în primul rând datorită lipsei documentelor necesare în acest sens. Totuși, strâns legat de încercarea de a afla răspunsul la aceste necunoscute a fost și obiectivul de a stabili *cine* a fost fondatorul ei, sau mai exact primul profesor care a făcut cateheză în Alexandria, într-un cadru foarte apropiat de ceea ce era cunoscut în perioada primelor secole creștine, ca fiind învățământul greco-roman.

Considerând că prin abordarea acestui ultim aspect se rezolvă oarecum și necunoscutele anterioare am încerca să tratăm cât mai amplu această temă. În acest sens, am precizat încă de la început că în literatura de specialitate există două poziții diferite: marea majoritate a celor care au abordat această problemă consideră că Panten este cel care se află la începuturile Școlii Catehetice din Alexandria; cealaltă parte însă are o poziție adversă, iar reprezentantul ei este Bernard Pouderon, care susține că, mai degrabă, Atenagora Atenianul ar fi cel care ar merita această titlatură³.

---

³ Bernard Pouderon, *Athénagoras d'Athènes, Philosophe chrétien*, ed. Beauchesne, Paris, 1989 și de același autor *D'Athènes a Alexandrie, Etudes sur Athénagoras et les origines de la philosophie chrétienne*, Les Presses de l'Université Laval, Québec, 1997;

Primul pas în încercarea de a elucida această problemă a fost acela de a prezenta, cu ajutorul izvoarelor, care sunt informațiile pe care le deținem în legătură cu viața, personalitatea și operele celor doi presupuși fondatori ai *Școlii Catehetice din Alexandria*. Evident, că în acest proces de analiză a izvoarelor am avut în vedere mai ales indiciile care pot fi folositoare în procesul de cercetare a succesiunii celor care au activat în cadrul acestei școli și, dacă a fost posibil, a modului în care aceștia și-au desfășurat activitatea catehetică. De asemenea, am încercat și creionarea în linii mari a felului în care tema aceasta se regăsește în lucrările de specialitate, punctând printre altele și modul de raportare a cercetătorilor, la subiectul în cauză.

Finalitatea s-a dorit a fi tocmai clarificarea, pe cât posibil, a semnelor de întrebare legate de cel care s-a aflat la începuturile școlii alexandrine, pentru a putea trece, mai apoi, la cercetarea celorlalte aspecte legate de profesorii și învățământul creștin din Alexandria.

Partea a IV-a. Clement Alexandrinul și Origen, reprezentanți de seamă ai Școlii Catehetice din Alexandria. Mai apoi, în partea a patra, am acordat o atenție deosebită celor doi mari dascăli alexandrini, Clement și Origen, încercând să descifrăm, folosindu-ne de scrierile lor, diferite aspecte care țin cu precădere de modul în care au conceput și implementat ei procesul educațional catehetic în interiorul școlii pe care o reprezentau.

Din operele celor doi dascăli, ce s-au păstrat până în zilele noastre, am descoperit modul în care se realiza procesul de predare-învățare a moralei creștine în interiorul Școlii Catehetice din Alexandria. De asemenea, am afla aspecte legate de tipologia persoanelor care au luat parte la cursurile susținute în cadrul școlii și, nu în ultimul rând, am aflat care a fost relația dintre profesori și elevi, ca participanți reali-activi la actul educațional. Atât Clement Alexandrinul, cât și Origen dezvăluie în scrierile lor într-un mod atât de frumos date legate de cei cărora li se adresează, despre scopul și obiectivele pe care le urmărea școala sa și chiar și despre metodele considerate de aceștia ca fiind adecvate pentru a optimiza acțiunea de asimilare a cunoștințelor și punerea lor în practică.

Dacă la început acest proces educațional se realiza în parametri mai restrânși, fiind vorba de o școală particulară cu un număr rezonabil de cursanți, mai apoi, când devine parte subordonată bisericii, aceasta parcurge un proces de dezvoltare remarcabil, atât din punct de vedere al calității dascălilor, cât și al cursanților ce luau parte la procesul de învățare, dar și al actului pedagogic în sine. Acest lucru îl determină pe Origen să implementeze o reformă solidă,

menită să restructureze activitatea din carul școlii catehetice. Mai exact, acesta, văzând că nu mai poate acoperi toată programa de studii din cauză că avea foarte mulți învățăcei, iar științele predate erau din ce în ce mai multe, se hotărăște să îl ia drept colaborator pe Heracla și să împartă masa auditoriului în două grupe: începători și avansați. Pentru sistemul de învățământ de nivel superior greco-roman, această structurare a cursurilor și preluarea cursurilor inferioare de către un ucenic apropiat profesorului este ceva extrem de uzual. În ceea ce privește Școala Catehetică din Alexandria acest lucru se întâmplă practic în jurul anilor 215 - 216 d. Hr. De atunci, învățământul catehetic alexandrin cuprinde, prin urmare, două cicluri: primul de studii al științelor profane ce cumula dialectica, etica, fizica, logica, matematica, științe ale naturii și altele, și ciclul creștin cu exegeza biblică și filosofie creștină⁴. La aceste cursuri puteau să participe creștini și necreștini, femei și bărbați, indiferent de vârstă, etnie, stare socială sau afinități politice. Singura cerință era dorința arzătoare a celor care asistau la cursuri de a cunoaște învățătura cea adevărată.

Un lucru însă nu trebuie trecut cu vederea: exista un oarecare mod de grupare a acestor cursanți, pe baza unui criteriu pedagogic foarte important. Este vorba de un aspect ce încă se regăsește în pedagogia modernă. Origen nu s-a rezumat doar la a crea două nivele de studii în școala catehetică, ci a recurs la îndrumarea spre o anumită sferă de studii științifice pe fiecare persoană din auditoriu în parte, selectând astfel învățăceii în funcție de aptitudinile lor. Cei care trebuiau să aprofundeze studiile profane erau îndrumați înspre a face aceasta alături de ucenicul său, iar cei mai avansați erau invitați la a cerceta Sfintele Scripturi la un nivel exegetic-filosofic înalt. Indiferent însă de ciclul pe care-l urma un cursant sau de disciplinele aprofundate în cadrul școlii catehumenului, în cele din urmă se puneă întotdeauna în prim plan exegeza textului scripturistic, ca activitate ce încununează procesul de căutare a învățături desăvârșite, singura care poate oferi toate răspunsurile și îndrumările spre dobândirea adevărului de credință.⁵

Prin urmare, în acest capitol, am recurs la o abordare a operelor lui Clement Alexandrinul și ale lui Origen dintr-o perspectivă pedagogică. Așadar nu am mers pe arhicunoscutele aspectele legate de activitatea exegetică tipică școlii alexandrine, ci am încercat prezentarea acestei școli dintr-o latură istorico-pedagogică, așa cum reiese ea din operele ce au

---

⁴ Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a VI-a, trad.cit., XV, p. 239; informațiile acestea apar și la George Celsie, *Gândirea creștin-filosofică a lui origen în DE PRINCIPIIS și urmările ei până la jumătatea secolului al VI-lea*, Ed. Limes, Cluj, 2002, p. 28;

⁵ *Idem*, XVIII, p. 241;

apărut sub auspiciul acestui cadru educațional. În fapt, Școala Catehetică din Alexandria nu poate fi cunoscută altfel decât prin cercetarea modului în care se realiza procesul de predare și învățare a moralei creștine. Am urmărit, astfel, acei câțiva itemi importanți oricărui sistem educațional, cum ar fi: persoanele care sunt vizate de programa cadrului educațional, participării la actul de predare-învățare, scopurile și obiectivele urmărite, metodele aplicate pentru atingerea lor și relațiile inter-uname ce se nasc între participării la actul educațional.

Partea a V-a. Perioada de declin și închiderea Școlii Catehetice din Alexandria. În ultima parte, am prezentat dascălii care au continuat tradiția catehetică alexandrină, surprinzând aspecte legate de activitatea lor, așa cum s-a derulat ea în conjuncturile istorice ale vremii.

Mai exact, după Origen, în fruntea acestei școli a urmat Heracles, apoi Dionisie al Alexandriei, Teognost, Pierius, Serapion, Petru cel Mare, Macarie, Didim cel Orb și Rhodon. Dintre aceștia se remarcă însă doar Dionisie și Didim, iar alții, precum Serapion, Macarie și Rhodon abia dacă sunt numiți în treacăt de unele surse istorice. Despre acești dascăli cunoaștem faptul că, o mare parte din ei, vor ocupa și scaunul de episcop al Alexandriei, iar din această poziție se vor implica cu râvnă atât în problemele interne, cât și în cele externe ale eparhiei lor. Din păcate însă, nu am putut găsi date legate de activitatea didactică a acestor personalități. Această lipsă a informațiilor provine atât din faptul că unii dintre ei, precum Heracles, nu au lăsat, în mod intenționat, nici o mărturie scrisă, cât și pentru că și acele scrieri care au existat, în cazul celorlalți dascăli, au fost pierdute sau distruse în decursul istoriei. Tot ce a mai rămas sunt câteva scurte fragmente păstrate în operele unor scriitori și părinți bisericești precum, Eusebiu de Cezareea, Sfântul Ieronim, Sfântul Atanasie, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Fotie sau alții.

Analizând conținutul acestor fragmente am observat că este cu neputință a stabili, la fel ca și în cazul lui Clement și al lui Origen, care a fost modul de organizare a activității de predare-învățare în cadrul școlii catehetice alexandrine în perioada postmergătoare celor doi mari dascăli ai săi, dar am putut descoperi această școală din punct de vedere istoric, urmărind evenimentele care au marcat societatea alexandrină și personalitățile care au activat în cadrul ei. Prin urmare, chiar dacă Școala Catehetică din Alexandria nu va mai străluci sub conducerea acestor dascăli, așa cum o făcuse pe vremea lui Clement și a lui Origen, parcursul ei până în punctul în care a încetat să mai existe a meritat a fi urmărit cu interes.

Concluzii. *Școala Catehetică din Alexandria* se dovedește a fi unul din primele cadre educaționale creștine, de nivel superior. Momentul apariției sale în istorie s-a pierdut undeva în negura vremii, ca de altfel și sfârșitul său, însă, cu toate acestea, existența sa rămâne adânc înscrisă în memoria noastră datorită activității desfășurate în cadrul său, în perioada de vârf a dezvoltării sale, a unor dascăli precum Clement Alexandrinul și Origen, care au pus tot rodul muncii lor în slujba teologiei și a pedagogiei creștine.

Acest spațiu de studiu este rezultatul mai multor sfere de influență, care împreună constituie ingredientele speciale ce au dus la nașterea și funcționarea unei școli catehetice, ce se diferențiază cu mult de celelalte. *Școala Catehetică din Alexandria*, așa cum a existat ea în istorie, este un cadru educațional influențat de mediul geografic, urbanistic și social în care a apărut. Alexandria, fiind un punct de confluență între lumi și culturi extrem de diferite, a oferit acestei școli catehetice posibilitatea de a îngloba, în forma sa de manifestare, a acestei caracteristici deosebite a varietății, făcând astfel din acest mediu de formare creștin atât un loc în care se întâlnesc oameni de diferite nivele sociale, aparținători unor neamuri și religii diferite, cât și un loc în care se întrepătrunde sistemul educațional greco-roman cu forma inițială a catehumenatului, făcându-se astfel posibilă creerea unui mediu în care se predau simultan științe profane și creștine. De asemenea, forma în care funcționează această școală se dovedește a fi puternic influențată de evenimentele politico-sociale care i-au naștere înainte și în timpul funcționării sale. Fără Alexandru cel Mare, fără dinastia faraonilor și cucerirea romană nu ar fi existat Alexandria așa cum a fost ea ca matcă a școlii catehetice alexandrine. Fără apariția creștinismului, cu tot ce a însemnat istoria primelor secole creștine, nici nu s-ar fi putut vorbi de apariția unui astfel de cadru educațional.

Școala Catehetică din Alexandria este un cadru educațional, ce se adresează tuturor celor care doresc să descopere și să aprofundeze învățătura cea adevărată. Așa se face că, mulți din cei care au trecut pragul acestei școli sunt suflete care au căutat îndelung o învățătură, care să le descopere calea înspre tainele acestei lumi. Femei și bărbați, creștini sau păgâni, bogați sau săraci, toți la un loc, parcurgeau un prim stadiu de pregătire care presupunea aprofundarea științelor acestei lumi, iar apoi, promovarea unui al doilea nivel, în care se studia cu precădere filosofia și Sfintele Scripturi.

Relația între dascăl și cursanții săi era una deosebită, privită din perspectiva asemănării legăturii existente între Mântuitorul, Dascălul tuturor, și mădularele Bisericii. Așa se face că,

dascălul școlii catehetice nu activa, de la catedră, ca un atotștiutor, ci mai degrabă ca un învățăcel în relație cu Dascălul său și ca un călăuzitor înspre mântuire, când se raporta la cei care i s-au încredințat spre a fi formați. Dascălul creștin aprecia și încuraja rezultatele bune ale învățăcelilor săi, dar și mustra, certa, admonesta atunci când cursantul se abătea de la calea cea dreaptă. Prin urmare, relația aceasta era cu mult mai complexă și mai înălțătoare decât aceea existentă între dascălii păgâni și ucenicii lor, relație care se baza pe o atitudine autoritară și vanitoasă a celui de la catedră, ce nu numai că se considera, de cele mai multe ori formator prin excelență, dar și mai pretindea că învățătura sa este cea adevărată.

Obiectivele urmărite de cadrul educațional creștin erau cât se poate de bine definite. Ele urmăreau finalități atât la nivelul lumii acesteia, ce țineau de modul de viață creștinesc, cât și la nivelul vieții de mai apoi, mântuirea sufletului fiind însuși scopul acestui curs de formare. Printre aceste obiective se numără: dezvoltarea capacităților intelectuale, dobândirea învățaturii creștine, schimbarea firii umane, cunoașterea Creatorului tuturor celor văzute și nevăzute, contemplarea celor lumești și celor dumnezeiești, dobândirea virtuților creștine, dobândirea înțelepciunii, a desăvârșirii, a credinței, a ascultării de Dumnezeu, dar și dobândirea deplinei cunoașteri în viața de apoi.

Aceste obiective erau atinse în urma implementării unui proces de studiu asidu. Învățarea și predarea se realiza pe două căi: în scris și oral. Conținutul predat era bine structurat și presupunea un cumul de cunoștințe din diferite domenii, dintre care cele mai importante erau filosofia, considerată a fi falie de legătură între științele profane și credința creștină, și Sfintele Scripturi, ca singurele deținătoare, alături de Sfânta Tradiție, a învățaturii celei adevărate. Abilitatea de a realiza, în scris sau oral, exerciții de exegeză biblică și posibilitatea de a concepe un conținut argumentativ, pe subiecte ce privesc elemente de bază ale învățaturii drepte credințe, erau deprinderi ce încununau orice cursant la sfârșitul stadiului său de pregătire în cadrul Școlii Catehetice din Alexandria.

Din păcate, o viziune internă asupra activității pedagogice desfășurate în cadrul acestei școli se poate contura doar prin intermediul scrierilor lui Clement Alexandrinul și, într-o oarecare măsură, ale lui Origen, perioada de declin, ce a urmat după aceștia, constituind doar o negură în istoria acestei școli, ce nu descoperă mai nimic despre acest spațiu educațional inedit.

Cu toate acestea, cercetând toate aceste aspecte legate de *Școala catehetică din Alexandria*, constatăm existența independentă a acestei școli, față de personalitățile dascălilor ei,

o existență reală, ce fascinează prin complexitatea și unicitatea sa. Acest *fenomen educațional creștin alexandrin* a servit Biserica lui Hristos în timpuri de răstribite, oferind nu numai teologi de mare valoare, autori ai unor opere ce au rămas adânc înrădăcinate în tezaurul literar creștin, ci și absolvenți care, deși nu au rămas cu toții înscriși în paginile istoriei bisericești, cu siguranță au servit Bisericii și lui Dumnezeu, fiecare în parte la casele și în mediile din care proveneau, propovăduind învățătura dobândită în cadrul școlii catehetice alexandrine. Acest cadru educațional a format, prin urmare, nu numai elite ale teologiei și pedagogiei creștine, ci și adevărați mărturisitori, care au dus mai departe învățătura lui Hristos, transmisă prin Sfinții Apostoli, tuturor neamurilor.